

จังหวะหน้าทับปรบไก่สำหรับกลองชุด

“Probkai” Thai Rhythmic for Drum Set

อานภาพ คำมา*¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอการเอารูปแบบจังหวะหน้าทับปรบไก่ซึ่งเป็นจังหวะของดนตรีไทย มาถอดให้อยู่ในรูปแบบของโน้ตสากล และนำมาจัดเรียบเรียงสำหรับกลองชุด โดยเป็นการนำเอาศาสตร์ของการบันทึกโน้ตทางด้านดนตรีไทยมาบูรณาการร่วมกับการพัฒนาสัญลักษณ์ของโน้ตเสียงและการบันทึกโน้ตแบบตะวันตกที่เป็นมาตรฐานสากล โดยผลของการถอดโน้ตดังกล่าวสามารถช่วยเสริมสร้างและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมดนตรีไทยออกสู่สากล รวมถึงเป็นการประยุกต์ให้ความเป็นดนตรีไทยมีความเท่าทันต่อยุคสมัยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การนำจังหวะหน้าทับปรบไก่มารเรียบเรียงให้กับกลองชุดยังสามารถนำไปใช้ในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเรียนการสอนกลองชุด ด้านการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงไทยให้อยู่ในรูปแบบวงดนตรีสากล หรือด้านการประพันธ์เพลงร่วมสมัย เป็นต้น

คำสำคัญ: กลองชุด, จังหวะหน้าทับปรบไก่, การถอดโน้ตดนตรีไทย

Abstract

This academic article presents the transcription of Thai traditional music's call “ProbKai”, that transformed into western notation for the Drum Set. By utilizing the knowledge of Thai's music notation integrated with the development of music symbols and western music notation. The result were to promote Thai's traditional

* Corresponding author, email: m.a.kammar@gmail.com

¹ รัชการการผู้อำนวยการหลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

music to the international, to apply the Thai's traditional music to be more up to dated. Moreover, "ProbKai" for drum set can be uses in varies dimension such as the drum set lesson, the orchestration of Thai's traditional music to the western form of band, or contemporary music.

Keywords: Drum Set, Rhythmic pattern of ProbKai, Thai Music Transcription

รูปแบบการเรียนการสอนพื้นฐานที่ได้รับความนิยมของกลองชุด ล้วนแล้วแต่มีรูปแบบที่ถูกประยุกต์มาจากดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรีประจำชาติของชาติต่างๆ เช่น จังหวะแทงโก (Tango) ซึ่งถูกประยุกต์มาจากจังหวะดนตรีพื้นบ้านของประเทศอาเจนตินา² จังหวะแบบแซมบ้า (Samba) และบอสซาโนวา (Bossa nova) ซึ่งถูกประยุกต์มาจากจังหวะดนตรีพื้นบ้านของประเทศบราซิล³ จังหวะแบบอัฟโร คิวบัน (Afro-Cuban) และจังหวะแมมโบ (Mambo) ที่ถูกประยุกต์มาจากจังหวะดนตรีพื้นบ้านของประเทศคิวบา⁴ เป็นต้น

สำหรับดนตรีไทยมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ซับซ้อนและอยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน รวมถึงลักษณะจังหวะที่เป็นลักษณะเฉพาะของดนตรีไทยเช่นกันกับ “จังหวะหน้าทับ” เป็นชื่อเรียกของรูปแบบจังหวะกลองของดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็น ตะโพน โทน รำมะนา กลองสองหน้า และกลองแขก ทั้งนี้จังหวะหน้าทับสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พรบไก่อ สองไม้ และพิเศษ นอกจากนี้หน้าทับยังเป็นตัวกำกับจังหวะ เพื่อให้รู้ส่วนและเสียงสำคัญของบทเพลง⁵

คำว่า “พรบไก่อ” เป็นชื่อของหน้าทับประเภทหนึ่ง มีส่วนสัดค่อนข้างยาว (ทุกๆ อัตราามีความยาวเป็น 2 เท่าของหน้าทับสองไม้) ใช้สำหรับตีประกอบเพลงที่มีทำนองดำเนินประโยควรรคตอนที่เป็นระเบียบ หน้าทับพรบไก่อนี้ ปราชญ์ทางดนตรีโบราณได้คิดอัตราสองชั้นขึ้นก่อน โดยแปลงจากเสียงร้องของลูกคู่ในการร้องเพลงพรบไก่อ (เพลงพื้นเมืองโบราณอย่างหนึ่ง) มาเป็นวิธีตีของตะโพน⁶

² Mark Walker, *World Jazz Drumming* (Boston, MA: Berklee Press, 2009), 10-11.

³ Ibid, 20-223.

⁴ Ibid, 34-38.

⁵ กรมศิลปากร, *โน้ตเพลงไทย เล่ม ๑ พร้อมคำอธิบายเพลง*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2538), 1-2.

⁶ สุกัญญา สุฉฉายา, *ดุริยางคศิลป์ไทย* (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา, 2546), 126.

ทั้งนี้ผู้เขียนได้ศึกษาเทคนิคการตีกลองแขกให้ได้เสียงตามลักษณะของหน้าทับปรบไก่เพื่อใช้ประกอบกับการถอดโน้ตเป็นโน้ตกลองชุดพอสังเขป ดังนี้

- 1) เสียงตึง คือ การตีด้วยมือขวา โดยจับไม้ตีสองที่หน้าหน้ารู่ของกลองตัวผู้ ตีแล้วห้ามเสียงเล็กน้อยโดยให้นิ้วชี้แนบชิดหน้าหนัง
- 2) เสียงตึง คือ การตีด้วยมือขวา โดยจับไม้ตีสองที่หน้าหน้ารู่ของกลองตัวเมีย ตีแล้วเปิดมือเล็กน้อยเพื่อให้เสียงกังวาน
- 3) เสียงโจ๊ะ คือ การตีด้วยมือซ้าย โดยใช้ฝ่ามือและให้นิ้วทั้งสี่กางออกเล็กน้อย ตีสองที่หน้าหน้าด้านของกลองตัวผู้ ตีแล้วเปิดมือทันทีเพื่อให้เสียงกังวาน
- 4) เสียงจ๊ะ คือ การตีด้วยมือซ้าย โดยใช้ฝ่ามือและให้นิ้วทั้งสี่กางออกเล็กน้อย ตีสองที่หน้าหน้าด้านของกลองตัวเมีย ตีแล้วเปิดมือทันทีเพื่อให้เสียงกังวาน
- 5) เสียงตลิ่ง คือ การตีด้วยมือขวาที่กลองตัวผู้ โดยตีให้มี 2 พยางค์ด้วยความเร็ว และชัดเจน ดังที่เรียกว่า “ตึดตึด”⁷

จากการศึกษาค้นคว้าทั้งทางด้านรูปแบบพื้นฐานในการเรียนกลองชุด และรูปแบบจังหวะหน้าทับของดนตรีไทย ทำให้ผู้เขียนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการคงไว้ซึ่งรูปแบบลักษณะจังหวะของดนตรีไทยให้คงอยู่กับคนไทยต่อไป ทั้งในรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งถูกบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทย และรูปแบบที่ถูกนำมาประยุกต์ให้มีความเท่าทันต่อยุคสมัย เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ให้รูปแบบจังหวะของดนตรีไทยดังกล่าวเป็นที่รู้จักอย่างเป็นสากลมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงนำเอาจังหวะของดนตรีไทยดั้งเดิมมาบูรณาการร่วมกับโน้ตสากล และถอดโน้ตจังหวะหน้าทับไทย ให้ออกมาอยู่ในรูปแบบของโน้ตสากล ซึ่งถูกบรรเลงโดยกลองชุด

หลักการบันทึกโน้ตจังหวะหน้าทับ

การนำเอาโน้ตจังหวะหน้าทับมาพัฒนาเป็นสัญลักษณ์โน้ตสากลของกลองชุดนั้น อาศัยข้อมูลหลักในการนำมาสร้างสรรค์ 2 ประการ คือ การศึกษาโน้ตและรูปแบบจังหวะหน้าทับของดนตรีไทย และการศึกษารูปแบบการนำมาเขียนโน้ตของดนตรีสากล

จังหวะหน้าทับปรบไก่ โบราณจารย์ทางดนตรีไทยได้คิดขึ้นเป็นอัตรา 2 ชั้นก่อน โดยใช้ตะโพนตีเลียนจากคำร้องของลูกคู่ที่ร้องรับในการเล่นเพลงปรบไก่ (เพลงพื้นเมืองอย่างหนึ่ง) สำหรับ

⁷ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, “ประเภทเครื่องตีที่ทำด้วยหนัง,” เข้าถึงเมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ. 2561, http://music.dusit.ac.th/music/thai/tee_nung.pdf.

เครื่องหนึ่งอื่นๆ เช่น สองหน้า โทน รำมะนา และกลองแขก จึงใช้วิธีตีไปตามลักษณะของสิ่งนั้นๆ อีกต่อหนึ่ง แต่คงเรียกว่าหน้าทับปรบไ้ ทั้งนี้หน้าทับปรบไ้เป็นหลักฐานสำคัญของการขับร้องและบรรเลงเพลงไทย เพราะหน้าทับจะตีวนซ้ำอยู่อย่างนั้นตลอดไปจนกว่าจะจบเพลง เมื่อเกิดนิยามการขยายอัตราของเพลงขึ้นเป็น 3 ชั้น หรือตัดลงเป็นชั้นเดียวหน้าทับก็ต้องขยายหรือตัดลงตามส่วนเช่นเดียวกัน⁸

นอกจากรูปแบบหน้าทับแล้ว ยังมีสิ่งที่เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะในดนตรีไทยที่ทำหน้าที่บอกอัตราความเร็วของบทเพลง โดยอัตราความเร็วของบทเพลงของดนตรีไทยถูกแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ในแต่ละชั้นมีความหมายดังนี้

- 1 ชั้น หมายความว่า อัตราความเร็วแบบเร็ว
- 2 ชั้น หมายความว่า อัตราความเร็วแบบปานกลาง
- 3 ชั้น หมายความว่า อัตราความเร็วแบบช้า

ในเบื้องต้นผู้เขียนได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างสรรค์การบันทึกโน้ตหน้าทับปรบไ้ทั้ง 3 รูปแบบ ให้อยู่ในรูปแบบของโน้ตกลองชุด ดังนี้

1) ทำการถอดโน้ตและถอดรูปแบบจังหวะ โดยการฟังจากเพลงดนตรีไทยที่ใช้ลักษณะของหน้าทับปรบไ้ทั้ง 3 แบบ ประกอบกับรูปแบบการบันทึกโน้ตของดนตรีไทยแบบดั้งเดิม (ตัวอย่างที่ 1) นำมาเขียนในรูปแบบของบรรทัด 5 เส้น (ตัวอย่างที่ 2.1) รวมถึงปรึกษากับอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดนตรีไทย เพื่อให้การถอดโน้ตดังกล่าวถูกต้องและแม่นยำมากที่สุด

ตัวอย่างที่ 1 รูปแบบการบันทึกโน้ตหน้าทับปรบไ้ในรูปแบบดนตรีไทย⁹

หน้าทับ ปรบไ้ 3 ชั้น

- - ท้มตึง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- - - -	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ
- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ	- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ
- ตึง - ตึง	- ท้มตึงท้ม	ตึงท้ม-ตึง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	-ตึง- ท้ม	- ตึง - ตึง	- ท้ม - ตึง	- ตึง - ท้ม
- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ	- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ

⁸ อานุภาพ คำมา, “รายงานวิจัยเรื่อง ลาเวนเดอร์แห่งความสงบ” (ทุนวิจัยสถาบันวิจัย, มหาวิทยาลัยรังสิต, 2558), 8.

⁹ กรมศิลปากร, *คู่มือการเรียนและฝึกปฏิบัติดนตรีไทย ซอและโขน-รำมะนา* (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิงเจริญพิมพ์, 2538), 15.

หน้าทับ พรบไ่ 2 ชั้น

- - ท้ม ดิง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ดิง - ท้ม	- ดิง - ดิง	- ท้ม - ดิง	- ดิง - ท้ม
- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ

หน้าทับ พรบไ่ 1 ชั้น

- - ดิงท้ม	- ดิง - -	ดิงท้ม-ดิง	-ท้มดิงท้ม
- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ

2) นำเอาเสียงของหน้าทับพรบไ่ที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทย มาถอดให้เป็นโน้ตที่อยู่ในบรรทัด 5 เส้นของโน้ตสากล โดยผู้เขียนได้กำหนดสัญลักษณ์และถอดโน้ตออกมาได้ดังนี้

ตัวอย่างที่ 2 การบันทึกโน้ต (Notation) สำหรับหน้าทับบนบรรทัด 5 เส้น

Thai Percussion

ต้ม ดิง โจ๊ะ จ๊ะ ฉิ่ง ฉับ

ตัวอย่างที่ 2.1 รูปแบบหน้าทับพรบไ่ในรูปแบบของดนตรีสากล

หน้าทับ พรบไ่ 1 ชั้น

1 ชุด

หน้าทับพรบไ่ 3 ชั้น

ต้ม ดิง โจ๊ะ จ๊ะ โจ๊ะ จ๊ะ โจ๊ะ จ๊ะ โจ๊ะ จ๊ะ โจ๊ะ จ๊ะ

ฉิ่ง ฉับ ฉิ่ง ฉับ ฉิ่ง

จ๊ะ ดิง ดิง ท้ม ดิง ท้ม ดิง ท้ม ดิง โจ๊ะ จ๊ะ ดิง ท้ม ดิง ดิง ท้ม ดิง จ๊ะ

ฉับ ฉิ่ง ฉับ ฉิ่ง ฉับ

หน้าทับ ประโกล่ง 2 ชั้น

หน้าทับประโกล่ง 2 ชั้น

1 ชุด

ต๋ม ตัง โจะ จ๊ะ จ๊ะ จ๊ะ จ๊ะ จ๊ะ ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง โจะ

ต๋ม ตัง โจะ จ๊ะ จ๊ะ จ๊ะ จ๊ะ จ๊ะ ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง โจะ

หน้าทับ ประโกล่ง 1 ชั้น

หน้าทับประโกล่ง 1 ชั้น

1 ชุด

ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม

ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม ตัง ตัง ต๋ม

3) จากนั้นผู้เขียนจึงทำการจัดเรียงเรียงให้รูปแบบเสียงของกลองไทยและฉิ่งในดนตรีไทย มาอยู่ในเสียงของอุปกรณ์เครื่องดนตรีต่างๆ บนกลองชุด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงการเรียงเรียงเสียงของกลองไทยและฉิ่งให้อยู่ในรูปแบบของโน้ตกลองชุด

เสียงหน้าทับและเสียงฉิ่ง	เสียงกลองชุด
ต๋ม	Bass Drum
ตัง	Floor Tom
โจะ	Tom
จ๊ะ	Snare Drum
ฉิ่ง	Ride Cym. (Bell)
ฉับ	Hi Hat

4. นำเอารูปแบบเสียงที่ได้มาเรียงเรียงเพื่อให้เสียงของกลองไทยและฉิ่งอยู่ในรูปแบบของ โน้ตกลองชุด โดยสามารถเรียงเรียงได้ตามเสียงของกลองชุด (ตัวอย่างที่ 3)

หน้าทับปรบไก่อ่ 2 ชั้นสำหรับกลองชุด

หน้าทับปรบไก่อ่ 2 ชั้น

1 ชุด

ท้ม ดิง โจ๊ะ โจ๊ะ โจ๊ะ โจ๊ะ โจ๊ะ ดิง ท้ม ดิง ดิง ท้ม ดิง ดิง ท้ม ท้ม ดิง โจ๊ะ

ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง

Drum Set

หน้าทับปรบไก่อ่ 1 ชั้นสำหรับกลองชุด

หน้าทับปรบไก่อ่ 1 ชั้น

1 ชุด

ดิง ท้ม ดิง ดิง ท้ม ดิง ท้ม ดิง ท้ม ดิง ท้ม ดิง

ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง ฉิ่ง

Drum Set

ผลสรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางและวิธีการถอดโน้ตรูปแบบหน้าทับปรบไก่อ่ให้อยู่ในรูปแบบโน้ตสากล สามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับการถอดโน้ตเพลงไทยอื่นๆ ให้อยู่ในรูปแบบสากลและนำไปใช้ในด้านต่างๆได้ เช่น การเรียบเรียงบทเพลง การประพันธ์เพลง จนถึงการบันทึกโน้ตในรูปแบบสากลเพื่อการศึกษาวิชาดนตรี

สำหรับการเรียบเรียงหน้าทับปรบไก่อ่สำหรับกลองชุดสามารถนำไปเป็นแบบฝึกหัดใช้ในการเรียนการสอนวิชากลองชุดได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดความหลากหลายเพื่อนำไปบรรเลงร่วมกับดนตรีสากลในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการผสมกลิ่นอายของความเป็นดนตรีไทยในบทเพลงนั้นๆ รวมถึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวคิดในการประพันธ์บทเพลงรูปแบบร่วมสมัยเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมด้านดนตรีไทยออกสู่สากล

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. *คู่มือการเรียนและฝึกปฏิบัติดนตรีไทย ขลุ่ยและโหม่ง-รำมะนา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิงเจริญการพิมพ์, 2548.
- . *โน้ตเพลงไทย เล่ม ๑ พร้อมคำอธิบายเพลง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2548.
- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. “ประเภทเครื่องตีที่ทำด้วยหนัง.” เข้าถึงเมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ. 2561. http://music.dusit.ac.th/music/thai/tee_nung.pdf.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เกศกะรัต, 2552.
- วิบูลย์ ตระกูลชัย. *ดนตรีศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- วีรชาติ เปรมานนท์. “รายงานการวิจัยเรื่อง ดนตรีไทยแนวใหม่ช่วงปี พ.ศ. 2520-2530.” ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- สุกัญญา สุฉฉายา. *ดุริยางคศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา, 2546.
- สุวิวัฒน์ จิตวัฒนารัตน์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). อานูภาพ คำมา (ผู้สัมภาษณ์). วิทยาลัยดนตรีมหาวิทยาลัยรังสิต. เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2560.
- อานูภาพ คำมา. “ลาเวนเดอร์แห่งความสงบ.” *วารสารดนตรีรังสิต* 13, 1 (2560): 27-40.
- Jain, Sunny. *The Total Jazz Drummer*. Van Nuys, CA: Alfred Publishing, 2007.
- Lockett, Pete. *Indian Rhythms for Drumset*. Briarcliff, NY: Hudson Music, 2008.
- Samba. Mokhtar. *African Rhythms and Independence for Drumset*, edited by Dan Thress. Columbus, OH: Music in Motion Films, 2001.
- Uribe, Ed. *The Essence of Afro-Cuban Percussion and Drum Set*. Miami, FL: Warner Bros. Publications, 1996.
- Walker, Mark. *World Jazz Drumming*. Boston, MA: Berklee Press, 2009.